

**Sukopp H., Hejn S. (Red.) 1990 –
Urban ecology. Plants and plant communities
in urban environments –
SPB Academic Publishing bv, The Hague,
ss. 282. [ISBN 90-5103-040-1]**

Książka jest zbiorem 21 artykułów teoretycznych i przeglądowych oraz prac „materiałowych” dotyczących, najogólniej biorąc, flory i roślinności na obszarach zurbanizowanych. Stanowi doskonałe, zwięzłe wprowadzenie w historię, aktualny stan i perspektywę rozwoju florystycznych i fitosocjologicznych badań szaty roślinnej miast, w ich specyfikę, zastosowania, podejścia metodyczne i towarzyszące im trudności.

W krótkiej przedmowie redaktorzy książki podkreślają, że ekologia miasta jest dyscypliną stosunkowo młodą, a rośliny i zbiorowiska roślinne – jako składniki specyficznych ekosystemów miejskich – stały się obiektem szczegółowych rozważań na specjalnie im poświęconych sesjach dopiero od XIV Międzynarodowego Kongresu Botanicznego, który odbył się w 1987 roku w Berlinie Zachodnim, znanym ośrodku ekologicznych badań szaty roślinnej miast. Referaty i plakaty zaprezentowane na berlińskim Kongresie, odpowiednio dopracowane i uzupełnione o wykaz cytowanej literatury, składają się na zasadniczą treść recenzowanej książki; uzupełnia ją zaledwie kilka artykułów napisanych na specjalne zamówienie redaktorów.

Książkę otwiera obszerny artykuł wprowadzający czytelnika w problematykę ekologii miasta, napisany przez H. Sukoppa (Berlin), od lat cieszącego się wielkim autorytetem wśród badaczy różnych aspektów struktury, funkcjonowania i dynamiki roślinności na terenach zurbanizowanych. W kolejnych rozdziałach nakreślił on historię rozwoju „europejskiej” ekologii miasta i jej związków z innymi naukami, ocenił stopień zbadania oraz skuteczność ochrony i perspektywę rozwoju przyrody miast, poinformował o zakresie badań prowadzonych w ramach międzynarodowych i krajowych programów, a ponadto omówił metody kartowania miejskich biotopów oraz możliwości wykorzystania map roślinności rzeczywistej i potencjalnej, m. in. w planowaniu przestrzennym. Niejako w uzupełnieniu L. Mucina (Wiedeń) dokonał przeglądu badań nad szatą roślinną miast w europejskich krajach byłego bloku wschodniego i w Jugosławii. Miło w tym miejscu zaznaczyć, że wysoko ocenił on osiągnięcia polskich

fitekologów. W obu artykułach autorzy wykorzystali i zestawili niemal kompletne piśmiennictwo dotyczące szeroko rozumianej ekologii szaty roślinnej miast, w tym także prace publikowane w lokalnych, trudno dostępnych czasopismach.

Osobną grupę stanowią artykuły problemowe, poruszające wybrane zagadnienia z zakresu synantropizacji szaty roślinnej dużych miast. I tak, I. Kowarik (Berlin) omówił najważniejsze reakcje flory i roślinności na zaburzenia związane z rozwojem urbanizacji, zwłaszcza wycofywanie się gatunków rodzimych i wnikanie elementów obcych w miarę postępującego procesu przekształceń miejskich biotopów. L. Trepl (Berlin) przedyskutował metodologiczne i metodyczne trudności towarzyszące badaniom antropogenicznej migracji i naturalizacji gatunków obcych. S. Klotz (Halle) zaprezentował wyniki porównania bogactwa gatunkowego europejskich miast w zależności od ich powierzchni i liczby mieszkańców, zwracając przy tym uwagę na niejednorodną metodykę zbioru danych. Z kolei, W. Aey (Lubeka) na podstawie obszernego materiału empirycznego wykazał zależność bogactwa florystycznego terenów zabudowanych od ich wieku i historii, a zatem od takich czynników, jak np. gęstość i wysokość zabudowy, decydujących o warunkach mikroklimatycznych w ich otoczeniu. Wreszcie, A. Skirgiełło (Warszawa) zasygnalizowała przemiany w mikoflorze polskich miast.

Kilka artykułów poświęcono różnicowaniu szaty roślinnej porównywanych miast, swoistym czynnikiem siedliskowym, od których zależą jej stan i dynamika, oraz roli roślinności w modyfikowaniu klimatu miasta. P. Pysek i A. Pysek (Praga) zanalizowali podobieństwo i odrębność flory i roślinności miast i wsi w zachodnich Czechach. W. Kunick (Kassel) przedyskutował całokształt czynników odpowiedzialnych za bogactwo spontanicznej roślinności leśnej w kilkunastu miastach Niemiec. N. Müller (Augsburg) przedstawił wyniki fitosocjologicznego porównania roślinności trawników w miastach niemieckich. Rezultaty wstępnych badań nad warunkami życia roślin zasiedlających dachy budynków opisał M. Köhler (Berlin), zaś A. Stülpnagel, M. Horbert i H. Sukopp (Berlin) podsumowali dotychczasowe osiągnięcia w badaniach nad ustaleniem wpływu szaty roślinnej miasta na jego warunki klimatyczne.

W książce znalazły także miejsce zagadnienia dość szczególne, dotyczące warunków wzrostu grzybów osiedlających się wokół filtrów powietrza (J. H. Elixmann i in., Nijmegen) oraz wpływu zmian szaty roślinnej miasta na wzrost chorób alergicznych (K. Kopecký, Praga).

Pozostałe artykuły zawierają syntezę wyników badań prowadzonych przez ich autorów w różnych miastach Europy, a dotyczących ich flory i roślinności, albo tylko wybranych roślin lub ich grup, bądź też wybranych typów zbiorowisk roślinnych. W artykułach tych poruszono najrozmaitsze aspekty procesów synantropizacji, co pozwala zorientować się w bogatej problematyce badań określanym lapidarnym hasłem „ekologia miasta”.

Cztery artykuły prezentują osiągnięcia ekologów z dawnego Berlina Zachodniego. A. Brande, R. Böcker i A. Graf przedstawili ogólne przemiany flory, roślinności i biotopów w okresie ostatnich 13 tysięcy lat oraz możliwości odtworzenia stanu roślinności przed wiekami na podstawie analizy pyłkowej. W. Seidling omówił wyniki własnych, 30-letnich badań na stałych powierzchniach leśnych w obrębie miasta. U. Sachse, U. Starfinger i I. Kowarik zanalizowali wpływ drzew obcego pochodzenia na zbiorowiska roślinne o różnym stopniu naturalności. Wreszcie, A. Schaepe porównała brioflorę 15 typów ekosystemów w krajobrazie miasta.

Ostatnie trzy artykuły poświęcone są, kolejno, naturalnej i półnaturalnej roślinności Pragi (J. Kubiková), lasom i parkom Szanghaju (Shen Zhang) oraz populacjom *Epipactis helleborine* w Glasgow (J. H. Dickson).

Książka jest bogato ilustrowana i jasno napisana. Z powodzeniem może służyć za podręcznik dla początkujących ekologów, zainteresowanych florą, zbiorowiskami i krajobrazami roślinnymi w specyficznych warunkach miejskich. Daje pogląd na problematykę prowadzonych badań, zagadnienia niedostatecznie dotąd poznane a zasługujące na wnikliwe studia, a co ważniejsze – zawiera cenne wskazówki metodyczne i bibliograficzne.

Ewa Symonides